

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده حقوق و الهیات

بخش معارف اسلامی و حقوق

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد پیوسته

رشته حقوق گرایش حقوق خصوصی

تحلیل حقوقی اوراق مشارکت

مؤلف:

محمد صالح شیخ زاهدی

استاد راهنما:

دکتر علی شهسواری

استاد مشاور:

دکتر علی عارفی مسکونی

اسفند ماه ۹۴

تقدیر و سپاس:

از پدر و مادر مهربانم وهمه‌ی اساتید بزرگوار

چکیده:

اوراق مشارکت، اوراق بهادر بانام یا بی‌نامی است که به موجب قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت به قیمت اسمی مشخص برای مدت معین منتشر می‌شود و به سرمایه‌گذارانی که قصد مشارکت در اجرای طرح‌های عمرانی-انتفاعی دولت و طرح‌های سودآور تولیدی و ساختمانی و خدماتی را دارند واگذار می‌گردد. مهم‌ترین ویژگی‌های این اوراق عبارتند از: بهادر بودن، معین بودن مدت و تضمین اصل سرمایه و سود.

رابطه میان ناشر و صاحبان اوراق مشارکت در قالب عقد مضاربه و قرض و امثال آن‌ها قرار نمی‌گیرد، بلکه ماهیت عقد شرکت دارد زیرا اولاً هر یک از شرکاء مالی را به عنوان «آورده» یا سهم‌الشرکه در شرکت می‌گذارند. ثانیاً اموال ناشر و اموال صاحبان اوراق مشارکت در طرح موضوع مشارکت ممزوج می‌شوند و مالکیت مشاع بر آن‌ها برقرار می‌گردد. همچنین در سود و زیان شریک هستند، اما خریداران اوراق مشارکت انتظار شرکت در زیان را ندارند. قانونگذار برای حل این مسئله، تضمین اصل سرمایه و سود را پیش‌بینی کرده است. در مورد تضمین دو تفسیر وجود دارد:

تفسیر اول: مقصود، تضمین اصل عملیات و بازپرداخت سرمایه، سود علی‌الحساب و سود تحقق یافته در فرض وجود است و تضمینی در مورد مقدار سود وجود ندارد.

تفسیر دوم: مقصود، تضمین مبلغ و نرخ‌های اعلام شده به عنوان اصل سرمایه، سود علی‌الحساب و سود تحقق یافته است.

واژگان کلیدی: اوراق بهادر، اوراق مشارکت، اوراق قرضه، سهام، شرکت مدنی، تضمین اصل سرمایه و سود

مقدمه.....	۱
فصل اول: مفهوم و ماهیت اوراق مشارکت.....	۴
مبحث اول: سابقه تاریخی اوراق مشارکت و تحول قانون گذاری آن.....	۵
مبحث دوم: تعریف اوراق مشارکت.....	۸
گفتار اول: معنی لغوی.....	۸
گفتار دوم: تعریف قانونی.....	۸
مبحث سوم: اقسام اوراق مشارکت.....	۹
گفتار اول: اقسام اوراق مشارکت از جهت مرجع انتشار.....	۹
بند اول: اوراق مشارکت دولتی.....	۱۰
بند دوم: اوراق مشارکت غیر دولتی.....	۱۰
بند سوم: اوراق مشارکت بانک مرکزی.....	۱۱
گفتار دوم: انواع اوراق مشارکت از جهت ویژگیهای ذاتی.....	۱۱
بند اول: اوراق مشارکت تجاری.....	۱۲
بند دوم: اوراق مشارکت ساده و مرکب.....	۱۲
بند سوم: اوراق مشارکت با نام و بی نام.....	۱۵
مبحث دوم: ویژگی های اوراق مشارکت.....	۱۷
گفتار اول: بهادار بودن اوراق مشارکت:.....	۱۷
گفتار دوم: معین بودن مدت اوراق مشارکت:.....	۲۰

- گفتار سوم: تضمینی بودن سود اوراق مشارکت ۲۰
- بند اول: ضمان در قانون مدنی: ۲۰
- بند دوم: ضمانت در قانون تجارت ۲۱
- بند سوم: ضمانت در قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت ۲۲
- گفتار چهارم: قابلیت تبدیل یا تعویض با سهام ۲۵
- مبحث سوم: مقایسه اوراق مشارکت با نهادهای مشابه ۲۵
- گفتار اول: مقایسه اوراق مشارکت با اوراق قرضه ۲۶
- بند اول: معرفی اوراق قرضه ۲۶
- بند دوم: وجوه مشترک اوراق قرضه و اوراق مشارکت ۲۹
- بند سوم: نقاط افتراق اوراق قرضه و مشارکت ۳۰
- گفتار دوم: مقایسه سهام و اوراق مشارکت ۳۳
- بند اول: معرفی سهام ۳۳
- بند دوم: وجوه مشترک اوراق مشارکت و سهام ۳۴
- بند سوم: وجوه تمایز اوراق مشارکت و سهام ۳۵
- مبحث چهارم: ماهیت حقوقی اوراق مشارکت ۳۷
- گفتار اول: قرارداد واگذاری اوراق مشارکت و عقد مضاربه: ۳۷
- بند اول: مفهوم عقد مضاربه ۳۷
- بند دوم: شباهت قرارداد واگذاری اوراق مشارکت و عقد مضاربه ۳۸
- بند سوم: تفاوت قرارداد واگذاری اوراق مشارکت و عقد مضاربه ۳۸

- گفتار دوم: قرارداد واگذاری اوراق مشارکت و جعاله..... ۳۹
- بند اول: مفهوم جعاله..... ۳۹
- بند دوم: تفاوت قرارداد واگذاری اوراق مشارکت با جعاله..... ۴۰
- گفتار سوم: قرارداد واگذاری اوراق مشارکت و عقد وکالت..... ۴۰
- بند اول: مفهوم عقد وکالت..... ۴۰
- بند دوم: تفاوت های میان قرارداد واگذاری اوراق مشارکت و عقد وکالت..... ۴۱
- گفتار چهارم: قرارداد واگذاری اوراق مشارکت و عقد شرکت مدنی..... ۴۳
- فصل دوم: شرایط انتشار اوراق مشارکت و حقوق دارندگان این اوراق..... ۴۸
- مبحث اول: شرایط انتشار اوراق مشارکت..... ۴۹
- گفتار اول: شرایط عمومی انتشار اوراق مشارکت..... ۴۹
- بند اول: قصد و رضای طرفین..... ۴۹
- بند دوم: اهلیت و اختیار طرفین..... ۵۰
- بند سوم: معلوم و معین بودن موضوع مشارکت..... ۵۱
- بند چهارم: مشروعیت جهت..... ۵۲
- گفتار دوم: شرایط اختصاصی انتشار اوراق مشارکت..... ۵۳
- بند اول: شرایط ناشرین..... ۵۳
- بند دوم: شرایط مربوط به موضوع اوراق مشارکت..... ۶۱
- بند سوم: شرط تضمین بازپرداخت اصلی و سود اوراق مشارکت..... ۶۵
- بند چهارم: تصویب انتشار اوراق مشارکت توسط مجمع عمومی یا شورای عالی شرکت ها..... ۶۶

- بند پنجم: اجازه انتشار اوراق مشارکت ۶۷
- بند ششم: عرضه عمومی اوراق مشارکت ۶۹
- مبحث دوم: ارکان اوراق مشارکت ۷۰
- گفتار اول: ناشر ۷۰
- بند اول: مفهوم ناشر ۷۰
- بند دوم: وظایف ناشر ۷۰
- گفتار دوم: عامل ۷۲
- بند اول: مفهوم عامل ۷۲
- بند دوم: وظایف عامل ۷۳
- گفتار سوم: امین ۷۳
- بند اول: مفهوم امین ۷۴
- بند دوم: وظایف امین ۷۴
- گفتار چهارم: ضامن ۷۵
- بند اول: مفهوم ضامن ۷۶
- بند دوم: وظایف ضامن ۷۶
- گفتار پنجم: حسابرس ۷۶
- بند اول: مفهوم حسابرس ۷۶
- بند دوم: وظایف حسابرس ۷۷
- گفتار ششم - سازمان بورس و اوراق بهادر و بانک مرکزی ۷۷

- ۷۸.....مبحث سوم: حقوق دارندگان اوراق مشارکت
- ۷۸.....گفتار اول: مالکیت بدون حق رای
- ۷۸.....گفتار دوم: حق مطالبه و دریافت اصل وجه اوراق
- ۷۹.....بند اول: نحوه پرداخت اصل وجه اوراق
- ۷۹.....بند دوم: زمان پرداخت
- ۸۰.....گفتار سوم: حق مطالبه و دریافت سود
- ۸۰.....بند اول: ماهیت سود در اوراق مشارکت
- ۸۳.....بند دوم: اقسام سود پرداختی به دارندگان
- ۸۴.....بند سوم: زمان و نحوه پرداخت سود
- ۸۵.....گفتار چهارم: حق انتقال اوراق مشارکت
- ۸۵.....بند اول: حق انتقال و تعریف آن
- ۸۶.....بند دوم: نحوه انتقال اوراق
- ۸۸.....بند سوم: معامله دسته دوم اوراق مشارکت
- ۸۹.....بند چهارم: آثار انتقال اوراق مشارکت
- ۸۹.....گفتار پنجم: حق تعویض و تبدیل اوراق مشارکت با سهام
- ۸۹.....گفتار ششم: حق توثیق اوراق مشارکت به عنوان تضمین تسهیلات بانکی
- ۹۱.....گفتار هفتم: حقوق دارنده اوراق خارج از انتفاع
- ۹۲.....گفتار هشتم: حقوق دارنده در صورت مفقود شدن و یا سرقت اوراق مشارکت
- ۹۵.....مبحث سوم: اشکالات عملکرد اوراق مشارکت

گفتار اول: ابهام شرعی.....	۹۵
گفتار دوم: ناسازگاری با اهداف.....	۹۵
گفتار سوم: ابهام در حسابرسی.....	۹۶
گفتار چهارم: عدم تنوع.....	۹۶
گفتار پنجم: عدم تداوم نظم.....	۹۷
نتیجه گیری:.....	۹۸
فهرست منابع.....	۱

علايم اختصاری:

ق.ت: قانون تجارت

ق.م: قانون مدنی

ق.ن.ا.م: قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت

مقدمه:

سرمایه یکی از نهادهای اصلی تولید است. در گذشته سرمایه بیشتر به شکل ابزار و آلات کار انسان مطرح بود. اما، امروزه سرمایه به عنوان انباشت نقدینگی برای شروع یا ادامه یک فعالیت اقتصادی نیز در نظر گرفته می‌شود. دولت‌ها و شرکت‌های اقتصادی برای شروع یا ادامه یک فعالیت اقتصادی احتیاج به تأمین سرمایه دارند. این سرمایه یا از دارایی دولت و صاحبان شرکت تأمین می‌شود و یا اینکه از طریق فرآیند تأمین مالی به دست می‌آید.

علی‌رغم سابقه نسبتاً طولانی کشورهای جهان در انتشار و عرضه اوراق قرضه، قدمت انتشار این اوراق در ایران به سال ۱۳۲۰ باز می‌گردد که در این سال دولت وقت برای اولین بار دست به انتشار اسناد خزانه زد. متعاقب آن و با فواصل زمانی متفاوتی، اوراق قرضه متفاوتی به اسامی اوراق قرضه‌ی: ملی، دفاعی، کشاورزی، عباس آباد، اصلاحات ارضی و گسترش مالکیت واحدهای تولیدی منتشر و عرضه گردید، اوراق قرضه، اوراق بدهی بودند که به واسطه آن ناشر اوراق متعهد می‌گردید که اصل بدهی را در سررسید معین و همچنین بهره‌های تعیین شده را در زمان‌های مشخص به خریداران آن پردازد. در لایحه اصلاح قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷، به شرکت‌های سهامی عام اجازه داده شد که برای تأمین منابع مالی مورد نیاز، طبق شرایط و ضوابطی که قانون-گذار پیش بینی کرده بود، اوراق قرضه منتشر نمایند.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، با مطرح شدن بهره‌ناشی از این اوراق به عنوان ربا از یک طرف و لزوم تطبیق قوانین با موازین اسلامی از طرف دیگر، انتشار این اوراق به شدت مورد تردید قرار گرفت و پس از تصویب قانون عملیات بانکداری بدون ربا در سال ۱۳۶۲، به طور معمول انتشار اوراق قرضه به جهت دارا بودن قید بهره متوقف گشت. نادیده گرفتن نقش اوراق قرضه به عنوان یک ابزار مالی بسیار مهم، خلأ کوچکی نبود که به سادگی بتوان از کنار آن عبور کرد؛ زیرا ممنوعیت به کارگیری این ابزار ربوی دلیلی بر نادیده انگاشتن کارکردهای ضروری آن در عرصه اقتصادی نیست؛ از همین رو، رایزنی‌های گسترده‌ای میان مدیران اقتصادی کشور با پژوهشگران حوزه فقه و حقوق صورت گرفت که در نهایت باعث معرفی شدن سازوکار اوراق مشارکت شد. در ابتدا مجوز انتشار این اوراق در قوانینی چون لوایح بودجه ۷۵ و ۷۴ و برنامه پنج ساله دوم توسعه صادر شد؛ ولی پدیدار شدن برخی ابهامات قانونی و ضرورت تدوین یک قانون جامع برای انتشار اوراق مشارکت، در نهایت به تهیه و تصویب قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب مهرماه سال

۱۳۷۶ مجلس شورای اسلامی منجر شد و در سال بعد نیز آیین نامه اجرایی آن به تصویب هیئت وزیران رسید.

این اوراق یکی از ابزارهای مالی جدید بازار سرمایه محسوب می شود و دولت ها و شرکت های دولتی و شهرداری ها برای اجرای پروژه های عمرانی، طرح های توسعه ای و مهارتورم اقدام به انتشار اوراق می نمایند و با توجه به ویژگی های مثبتی که این اوراق دارا می باشند، انتشار آن بسیار رایج گردیده و مورد استقبال مردم نیز قرار گرفته است.

واژرفی دیگر فروش اوراق مشارکت به عنوان یک ابزار سیاست پولی انقباضی، گزینه و راهکاری برای جمع آوری هرچه بیشتر نقدانگی موجود و هدایت آن به سمت تولید از سوی برخی وزارتخانه ها، سازمان ها و مسئولان مربوطه ارائه می شود البته گاهی ممکن است نتیجه معکوس هم داشته و باعث افزایش نقدینگی می شود.

باتوجه به کاربرد فراوان اوراق مشارکت در اقتصاد ایران، به نظر می رسد لازم است در خصوص ماهیت و اوصاف و شرایط انتشار این نوع اوراق تحقیقات بیشتر و جامع تری صورت پذیرد تا ابهامات مربوط به این اوراق مشخص و سعی در برطرف کردن آن به عنوان یکی از ابزارهای مالی پر کاربرد شود و دستورالعمل ها و مقرراتی که از تاریخ انتشار این اوراق تاکنون در کشور و توسط نهادهای مختلف از جمله مجلس شورای اسلامی، هیئت وزیران، سازمان بورس اوراق بهادر و ... وضع و اجرا گردیده است مورد ارزیابی قرار گیرد.

تقسیم مباحث

در فصل اول این پایان نامه به بررسی مفهوم و ماهیت اوراق مشارکت می پردازیم در ابتدای این فصل تاریخچه ای از اوراق مشارکت را بیان می کنیم و در مبحث دوم این فصل ابتدا معنی اوراق مشارکت در لغت را بیان می کنیم و سپس به بررسی معنای آن در قوانین می پردازیم و در مبحث سوم، اقسام اوراق مشارکت از جهت مرجع انتشار و ویژگی های ذاتی و شکل ظاهری بررسی می شود، در مبحث چهارم به ویژگی های اوراق مشارکت می پردازیم و در ادامه به مقایسه ی این اوراق با ابزارهای مالی مشابه مانند اوراق قرضه، اوراق سهام و... خواهیم پرداخت و در نهایت ماهیت این اوراق را بررسی می کنیم.

در فصل دوم شرایط انتشار اوراق مشارکت را از دو جهت شرایط عمومی و شرایط اختصاصی مورد بررسی قرار خواهد گرفت و در مبحث دوم روابط اشخاص ذی‌مدخل در اوراق مشارکت می‌پردازیم همچنین در مبحث سوم به حقوق دارندگان این اوراق اشاره می‌شود.

در این پایان نامه از روش کتابخانه ای یا اسنادی استفاده شده است. در این روش از مهمترین ابزار یعنی فیش برداری استفاده می‌شود به این ترتیب که با مراجعه به همه منابع شناسایی شده از قبل، مطالب مهم و مورد نیاز در فیش‌های تحقیق البته با ذکر دقیق مشخصات منبع مورد استفاده، نوشته می‌شود

فصل اول:

مفهوم و ماهیت اوراق مشارکت

در این فصل ابتدا به بیان سابقه تاریخی اوراق مشارکت و تحول قانونگذاری آن‌ها خواهیم پرداخت و سپس مفهوم لغوی و ماهیت مشارکت مورد بررسی خواهد گرفت.

مبحث اول: سابقه تاریخی اوراق مشارکت و تحول قانونگذاری آن:

سابقه انتشار اوراق قرضه در ایران به سال ۱۳۲۰ باز می‌گردد که در این سال دولت وقت برای اولین بار دست به انتشار اسناد خزانه زد. متعاقب آن و با فواصل زمانی متفاوتی، اوراق قرضه متفاوتی به اسامی اوراق قرضه‌ی ملی، دفاعی، کشاورزی، عباس آباد، اصلاحات ارضی و گسترش مالکیت واحدهای تولیدی منتشر و عرضه گردید.

مستندات قانونی انتشار این اوراق نیز در ابتدا، به صورت موادی از قانون بودجه سنواتی کل کشور و پس از آن قانون سال ۱۳۴۳ در این مورد و قانون انتشار اوراق قرضه مصوب سال ۱۳۴۸ و اصلاحیه سال ۱۳۵۰ آن بود که براساس آن، وزارت دارایی اوراق قرضه را منتشره را به عموم عرضه و اصل و سود آن را پرداخت و در صورت لزوم، این اوراق را قبل از سر رسید آن‌ها بازخرد می‌نمود.^۱

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا در سال ۱۳۶۳ خرید اوراق قرضه توسط بخش خصوصی به علت بهره‌ی مشخص و از قبل تعیین شده این اوراق که به آن جنبه ربوی می‌داد غیر شرعی شناخته شد.

با غیر شرعی اعلام شدن انتشار اوراق قرضه خلئی در بازار اوراق بهادر و ابزارهای تامین مالی طرح‌ها احساس شد و این خلأ کوچکی نبود که به سادگی بتوان از کنار آن عبور کرد؛ زیرا ممنوعیت به کارگیری این ابزار ربوی دلیلی بر نادیده انگاشتن کارکردهای ضروری آن در عرصه اقتصادی نیست؛ از همین رو، رایزنی‌های گسترده‌ای میان مدیران اقتصادی کشور با پژوهشگران حوزه فقه و حقوق صورت گرفت. در این خصوص پیشنهادهایی نظیر: طرح اوراق خرید دولتی، تبدیل اوراق قرضه به اوراق دین قابل فروش، ایجاد شرکت‌های خدماتی برای خرید اوراق قرضه و فروش مجدد آن مورد بررسی قرار گرفت

^۱ رحیمی، زهرا، بررسی آثار اقتصادی انتشار اوراق مشارکت و روش‌های گسترش کاربرد آن در تامین مالی، چاپ اول، ص ۱

در نتیجه با توجه به تاکید برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مبنی بر استفاده از ابزارهای مالی جدید و متنوع، مقررات ناظر بر انتشار اوراق مشارکت در چهارم تیر ماه ۱۳۷۳ در هشتصد و بیست و پنجمین جلسه شورای پول و اعتبار به تصویب آن مرجع رسید. به موجب مصوبه اخیر الذکر تهیه دستورالعمل های اجرایی مقررات مزبور به عهده بانک مرکزی گذاشته شد و بانک مرکزی نیز در شهریور ماه همان سال دستورالعمل اجرایی مقررات ناظر بر انتشار اوراق مشارکت را نهایی و تصویب کرد و عملاً از نیمه دوم همان سال ابزاری جدید یعنی اوراق مشارکت مورد استفاده سرمایه گذاران قرار گرفت و بدین ترتیب در زمینه کاربرد ابزارهای جدید تأمین منابع مالی در کشور دوره جدیدی آغاز شد.

از ویژگی های اوراق مذکور این بوده که قابل انتقال به غیر بوده و صاحبان آن ها نسبت به سهم خود در سود ناشی از اجرای طرح ها مشارکت داشتند و سود علی الحساب اوراق منتشر شده در سطح ۲۰ درصد تعیین شده بود. لذا سازمان ها و نهادهایی در سطح محدود اقدام به انتشار این اوراق در پروژه های مختلف اقتصادی کردند. از سوی دیگر مطابق با سیاست های کلی حاکم بر تدوین برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، استفاده از اوراق مشارکت به عنوان یکی از روش های کارآمد سیاست های پولی و مالی، مدنظر مسئولان امر قرار گرفت.

اولین تعریف قانونی اوراق مشارکت در تبصره ۸۵ قانون برنامه دوم توسعه مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۰ آورده شد در این تبصره مقرر گردیده است:

«الف: به وزارت مسکن و شهرسازی (سازمان ملی زمین و مسکن) اجازه داده می شود برای تجهیز سرمایه در بخش مسکن از طریق بانک نسبت به انتشار اوراق مشارکت مسکن اقدام نماید، وجوه حاصل از فروش اوراق مذکور صرفاً به مصرف اجرای طرح های بخش مسکن خواهد رسید و مصرف اینگونه وجوه از شمول قانون محاسبات عمومی کشور مستثنی خواهد بود. وزارت اقتصاد و دارایی به نمایندگی از جانب دولت بازخرید اوراق مزبور و سود متعلقه را تضمین خواهد کرد. آیین نامه اجرایی این تبصره حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط وزارت مسکن و شهرسازی و وزارت امور اقتصاد و دارایی و بانک مرکزی تهیه و به تصویب هیات وزیران خواهد رسید.

ب: اوراق مشارکت، اوراق بهادری است که به قیمت اسمی مشخص منتشر می شود و به سرمایه گذارانی که قصد مشارکت در اجرای طرح های زیربنایی، تولیدی و ساختمانی را دارند به فروش

می‌رسد. خریداران این اوراق به نسبت قیمت اسمی در سود حاصل از اجرای طرح مزبور شریک خواهند شد. خرید و فروش این اوراق مستقیماً یا از طریق بورس اوراق بهادر مجاز می‌باشد.»

نظر به اینکه از یک سو در مقررات مزبور ابهاماتی به نظر می‌رسید و از سوی دیگر، لزوم یک قانون جامع برای انتشار اوراق مشارکت ضروری می‌نمود، لذا مطالعات و بررسی‌های مفصلی در این زمینه صورت گرفت که در نهایت منجر به تهیه و تصویب قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت در سال ۱۳۷۶ گردید. متعاقب آن آیین‌نامه اجرایی این قانون با فعالیت مشترک وزارت امور اقتصاد و دارایی، بانک مرکزی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی سابق و سازمان بورس اوراق بهادر تهران در ۳۸ ماده تهیه و به تصویب هیات وزیران رسید.^۱

^۱ همان، ص ۲۱

مبحث دوم: تعریف اوراق مشارکت:

در این مبحث ابتدا معنی لغوی اوراق مشارکت را بررسی می‌کنیم سپس به بررسی مفهوم آن در قوانین می‌پردازیم

گفتار اول: معنی لغوی:

اصطلاح «اوراق مشارکت» ترکیبی از دو واژه «اوراق» و «مشارکت» است. «اوراق» جمع «ورق» یا «ورقه» به معنی «برگ کاغذ» و مانند این هاست.

مشارکت مأخوذ از عربی و به معنی شراکت و حصه داری و بهره داری است همچنین در زبان فارسی مشارکت در معانی زیر به کار می‌رود:

۱- شرکت کردن ۲- شرکت ۳- در حسابداری تعیین سود و زیان چند تن که با سرمایه‌های معین در زمان‌های مشخص به بازرگانی پرداخته‌اند^۱

گفتار دوم: تعریف قانونی:

ماده ۲ قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت بیان می‌کند: «اوراق مشارکت، اوراق بهادر بانام یا بی‌نامی است که به موجب این قانون به قیمت اسمی مشخص برای مدت معین منتشر می‌شود و به سرمایه‌گذارانی که قصد مشارکت در اجرای طرحهای موضوع ماده یک را دارند واگذار می‌گردد. دارندگان این اوراق به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت، در سود حاصل از اجرای طرح مربوط شریک خواهند بود. خرید و فروش این اوراق مستقیماً و یا از طریق بورس مجاز می‌باشد»

و همچنین بند ۳ ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت بیان می‌دارد: «اوراق مشارکت، اوراق بهادار بانام یا بی‌نامی است که به موجب قانون با مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به قیمت اسمی مشخصی برای مدت معین و برای تأمین بخشی از منابع مالی مورد نیاز طرح‌های عمرانی انتفاعی دولت مندرج در قوانین بودجه سالانه کشور یا برای تأمین منابع مالی

^۱ معین، محمد، فرهنگ فارسی

مورد نیاز جهت ایجاد، تکمیل و توسعه طرح های سودآور تولیدی ساختمانی و خدماتی شامل منابع مالی لازم برای تهیه مواد اولیه مورد نیاز واحدهای تولیدی توسط دولت، شرکت های دولتی، شهرداری ها و مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی و مؤسسات عام المنفعه و شرکت های وابسته به دستگاه های مذکور، شرکت های سهامی عام و خاص و شرکت های تعاونی تولید منتشر می شود و به سرمایه گذارانی که قصد مشارکت در اجرای طرح های یاد شده را دارند از طریق عرضه عمومی واگذار می گردد.»

ایرادی که به این تعریف وارد است، این است که در این تعریف برخی از ویژگیهای اوراق مشارکت که از ارکان عمده آن به شمار می آید، مورد توجه قرار نگرفته است. مثلاً از ویژگی های عمده اوراق مشارکت تعلق گرفتن سود به سرمایه گذار یا دارنده آن است؛ در حالی که در تعریف مذکور ذکری از آن نشده است.

مبحث سوم: اقسام اوراق مشارکت:

اوراق مشارکت اقسام گوناگونی دارد که در این مبحث به بررسی آنها می پردازیم

گفتار اول: اقسام اوراق مشارکت از جهت مرجع انتشار:

به موجب ماده ۱ ق.ن.ا.م، «به منظور مشارکت عموم در اجرای طرح های عمرانی انتفاعی دولت،... به دولت و شهرداری ها و مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی و مؤسسات عام المنفعه و شرکت های وابسته به دستگاه های مذکور و همچنین شرکت های سهامی عام و خاص و شرکت های تعاونی تولیدی اجازه داده می شود... قسمتی از منابع مالی مورد نیاز... را از طریق انتشار و عرضه عمومی اوراق مشارکت تأمین نمایند.»

طبق این ماده می توان اوراق مشارکت را به دو قسم، اوراق مشارکت دولتی و اوراق مشارکت غیر-دولتی تقسیم کرد: